

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Лузана Петра Григоровича на дисертацію Савельєвої Тетяни
Анатоліївни «Педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів
сфери обслуговування на адаптивних засадах», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми виконаної роботи. Динамічний поступ українського суспільства, невпинне зростання обсягу та глибини наукового знання, динамічне розширення та оновлення професійної інформації ставлять нові цілі і завдання перед закладами фахової передвищої освіти. Концептуальні ідеї модернізації сучасного освітнього процесу у фаховій перед вищої освіті задекларовано у Законах України «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013), Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр. (2015), у матеріалах Туринського процесу (2010) та Брюггського Комюніке «Про зміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти і навчання на період 2012–2020 рр.» (2010) та ін. У цих та інші сучасних документах наголошено на необхідності реалізації вимог принципів особистісно-орієнтованого підходу, продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, відповідальності за якість підготовки фахівців середньої управлінської ланки усіх учасників освітнього процесу.

З огляду на це, перед фаховою передвищою освітою постає завдання суттєвого зміщення акцентів з підготовки вузькопрофільного фахівця на цілеспрямоване формування різнобічно розвинутої особистості, підготовленої до продуктивного, творчого виконання професійних завдань, переконаного, що його особистісна самореалізація залежить виключно від власного інтелектуального потенціалу та працездатності. Актуальною та доцільною стає проблема цілеспрямованого формування професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема сфери обслуговування, на засадах інноваційних адаптаційних процесів.

Утім, попри особливу важливість організації компетентісно орієнтованої підготовки здобувачів фахової перед вищої освіти за вимогами, положеннями, позиціями адаптаційного підходу. Педагогічною теорією поки-що не розроблено належного методичного інструментарію щодо реалізації ідей такої організації освітнього процесу, здійснення якої передбачає актуалізацію адаптивних процесів навчання/самонавчання,

виховання/самовиховання, розвитку/саморозвитку задля оптимізації компетентнісно орієнтованої освіти, зокрема і молодших спеціалістів сфери обслуговування. Вартує погодитися з авторкою у тому, що наявною є суперечність між потребою осучаснення та підвищення рівня якості професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування відповідно до оновлених стандартів з урахуванням необхідності формування навичок адаптивності та недостатньою розробленістю теоретичних основ й педагогічних умов їхньої професійної підготовки на адаптивних засадах.

Наукове дослідження виконувалося згідно тематичного плану науково-дослідних робіт Української інженерно-педагогічної академії «Теоретичні і методичні засади розроблення та використання адаптивних технологій у процесі підготовки магістрів з управління закладом освіти» (№ ВШ 19-01).

Отже, проблема підвищення якості підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах у закладах фахової передвищої освіти, яка обрана Т. А. Савельєвою для дисертаційного дослідження, є актуальною для теорії і методики професійної освіти та представляє значний інтерес для педагогічної практики.

Найбільш вагомими науковими результатами, які містяться в дисертації. Найбільш вагомими науковими результатами дослідження Т. А. Савельєвої полягають у тому, що дисертанткою вперше: визначено і обґрунтовано основні педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, зокрема: розроблення адаптивного змісту набуття ключових та професійних компетентностей здобувачів освіти; використання гнучких, інтегративних, міжмодульних та міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання на адаптивних засадах; інтеграція навчально-пізнавальної діяльності та рефлексивного саморозвитку здобувачів в процесі практичної підготовки; активізація рефлексивної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування для розвитку навичок професійної адаптації; використання інформаційно-комунікаційних технологій для активізації адаптивних процесів у навчально-пізнавальній діяльності здобувачів, що дозволяє підвищити рівень якості підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування; обґрунтовано і розроблено адаптивні матриці взаємозв'язку професійних компетентностей з виробничими функціями майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування, застосування яких забезпечує поєднання їхньої теоретичної і практичної підготовки; обґрунтовано і спроектовано модель підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах у закладах фахової передвищої освіти, яка забезпечує системність і методичну послідовність в

процесі підготовки фахівців; удосконалено адаптивні засади підготовки професійно компетентних молодших спеціалістів сфери обслуговування в закладах фахової передвищої освіти: адаптивне управління освітньою діяльністю на рівні адміністрування; адаптивний взаємовплив на основі партнерства і суб'єкт-суб'єктних відносин педагогів та здобувачів освіти; забезпечення адаптивного індивідуалізованого змісту та технологій для професійної підготовки, що дозволяє реалізувати взаємоадаптацію освітніх потреб здобувачів та вимог освітнього процесу; *уточнено базові поняття* дослідження: поняття «педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах» як поєднання обставин та системи засобів навчання, що активізують навчально-пізнавальну діяльність здобувачів, забезпечують формування особистості, здатної гнучко й адекватно реагувати на швидкозмінне зовнішнє середовище під час вирішення виробничих завдань, що відповідає фаховим вимогам до цих фахівців; зміст діагностичного кваліметричного інструментарію, який розроблений з урахуванням визначених педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, де параметрами виокремлено професійні компетентності майбутніх фахівців сфери послуг.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації, їх достовірність. Аналіз дисертації Савельєвої Тетяни Анатоліївни свідчить, що авторка з належною повнотою схарактеризувала досліджувану проблему, розробила науковий апарат дослідження, сформулювала концептуальні ідеї, які було послідовно реалізовано в дисертації у процесі розв'язання поставлених завдань. Дисертаційна робота Т. А. Савельєвої є методологічно цілісним дослідженням, у якому коректно застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового пошуку – теоретичних, емпіричних, математичної статистики. Теоретичні методи дослідження, насамперед, ґрунтуються на загальнонаукових методах пізнання (аналіз, порівняння, узагальнення, синтез, узагальнення, моделювання тощо). До емпіричних методів, використаних у дослідженні, належать спостереження, метод експертної оцінки, тестування, анкетування, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний), методи математичної статистики (з використанням статистичних критеріїв Стьюдента (t-критерій), Пірсона χ^2).

У процесі дослідження авторкою було розв'язано всі поставлені завдання. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, достатньо обґрунтовані. Дисертантка доводить, що ефективність професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери

обслуговування підвищиться за рахунок виокремлення, обґрунтування та реалізації в освітньому процесі педагогічних умов на основі авторської моделі підготовки фахівців на адаптивних засадах, що реалізує адаптивне управління й взаємовплив суб'єктів освітнього процесу, адаптивний зміст й технології професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування.

Достовірність отриманих результатів забезпечується: їх теоретичною обґрунтованістю з опорою на класичні педагогічні теорії та принципи, на відомі особливості професійної підготовки молодших спеціалістів; використанням вихідних даних, отриманих з практики; обґрунтованим вибором основних обмежень, що приймалися при формулюванні завдань дослідження; застосуванням сучасних засобів дослідження, коректним вибором діагностичного інструментарію; поєднанням теоретичних досліджень із значним обсягом експериментальної роботи.

Достовірність наукових результатів, висновків і рекомендацій підтверджується: результатами широких експериментальних досліджень; високою збіжністю аналітичних і експериментальних даних, їх кореляцією з результатами практичного впровадження; даними і висновками, які не суперечать відомим (опублікованим) науковим даним.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

У дослідженні Савельєвої Тетяни Анатоліївни отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі теорії та методики професійної освіти, що в сукупності розв'язують актуальне наукове завдання щодо обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах.

Отримані у дослідженні Т. А. Савельєвої результати сприяють розвитку теорії та методики фахової перед вищої освіти. Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в процес професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов їхньої підготовки на адаптивних засадах за рахунок відповідної технології що містить п'ять послідовних етапів, а саме: адаптивно-ознайомчий, пошуково-інформаційний, практично-орієнтовний, контрольо-рефлексивний та рефлексивно-коригуючий; комплексу, що забезпечує її реалізацію. Практичне значення мають: розроблені адаптивні матриці взаємозв'язку професійних компетентностей з виробничими функціями майбутнього молодшого спеціаліста сфери обслуговування, так як вони сприяють відбору змісту формування професійної компетентності цих фахівців; розроблені

критерії та фактори оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності здобувачів, які є основою створення кваліметричних факторно-критеріальних моделей для проведення постійної моніторингової діяльності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В.І. Вернадського, Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, Державного вищого навчального закладу «Чернівецький політехнічний коледж». Результати дисертаційної роботи можуть бути використані в процесі професійної підготовки фахових молодших бакалаврів у закладах фахової передвищої освіти з метою підвищення рівня професійної компетентності випускників. Відповідні дослідження варто розвинути педагогічним і науково-педагогічним працівникам закладів фахової перед вищої та вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців сфери обслуговування.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У першому розділі проаналізовано теорію і практику підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах у закладах фахової передвищої освіти, виокремлено й обґрунтовано базові поняття дослідження й визначено його проблему. У другому розділі теоретично обґрунтовано й розроблено зміст професійних компетентностей МССО й адаптивних матриць; виокремлено й теоретично обґрунтовано зміст адаптивних засад підготовки професійно компетентних МССО та на їх основі відповідні педагогічні умови; обґрунтовано експериментальну модель та конкретизовано кваліметричний інструментарій оцінки сформованості професійних компетентностей МССО. У третьому розділі розроблено технологію впровадження педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, здійснено експериментальну перевірку пропонованих обставин цілеспрямованого застосування адаптивних засад організації освітнього процесу у коледжах.

У висновках узагальнено результати дослідження, наголошено на перспективних напрямках подальших наукових розвідок (створення оновленого освітнього простору коледжу із впровадженням адаптованих інноваційних технологій в період переходу до підготовки фахових молодших бакалаврів сфери обслуговування; формування адаптивних компетентностей у викладачів спеціальних дисциплін у закладах фахової передвищої освіти).

Дисертаційна робота Савельєвої Тетяни Анатоліївни за своїм змістом та формою є завершеним дисертаційним дослідженням.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Вивчення дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Савельєвої Тетяни Анатоліївни надає можливість зробити висновок, що публікації автора досить повно відображають основний зміст і положення дисертації, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації наукових результатів, які всебічно обговорено на міжнародних й всеукраїнських конференціях.

Основні наукові положення та результати дослідження відображено в 14 публікаціях автора (із них 12 – одноосібних), у тому числі 3 статті – у провідних наукових фахових виданнях України (1 стаття – в електронному фаховому виданні); 2 статті – у зарубіжних періодичних виданнях; 1 підрозділ в колективній монографії; 8 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Ознайомлення з текстом автореферату дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Т. А. Савельєвою дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Зауваження щодо змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. У моделі підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах авторка справедливо показує, що мета і завдання досліджуваного процесу детерміновані соціальним замовленням. Проте тут, на нашу думку, варто було б вказати і на освітній стандарт як основний інструмент забезпечення соціальних вимог до підготовки фахівців, зокрема майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування.

2. На стор 12 автореферату дисертантка пише: «Педагогічний експеримент проводився у три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. На констатувальному етапі *експериментальної перевірки* проведена діагностика вхідного стану сформованості професійних компетентностей майбутніх МССО». На нашу думку, переконливіше було б користуватися терміном «педагогічний експеримент» замість

«експериментальна перевірка»: на констатувальному етапі ми не *перевіряємо*, а скоріше вивчаємо, констатуємо.

3. Дисертантка неправомірно, на нашу думку, стверджує (стор. 12 автореферату), що до формувального етапу було залучено дві групи: експериментальну (84 особи) та контрольну (86 осіб). Очевидно, що до складу експериментального і контрольного масивів входило декілька груп – експеримент здійснювався у трьох закладах освіти!

4. У висновках до дисертації авторка вказує, що «У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми підвищення якості підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування...». Очевидно, що в роботі розв'язано не проблему, а актуальне наукове завдання, пов'язане з обґрунтуванням педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах.

5. У дисертації авторка повсякчас послуговується терміном «педагоги». Доцільніше було б використовувати термін «педагогічні працівники». У Законі України «Про фахову передвищу освіту, у статті 52. «Категорії учасників освітнього процесу» задекларовано: «педагогічні, науково-педагогічні та інші працівники закладів фахової передвищої освіти, які працюють у них за основним місцем роботи».

6. Матеріал дисертаційної роботи сприймався б чіткіше, якби авторка окремо подала підрозділ, присвячений методиці забезпечення обґрунтованих педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах.

7. У моделі (стор. 9 автореферату), до методів авторка помилково відносить ділову гру, що є формою організації навчання.

Проте висловлені дискусійні положення та окремі побажання не є принциповими і в цілому не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційної роботи Т. А. Савельєвої.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Т. А. Савельєвої є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науково-педагогічною працею, що відображає дослідницьку діяльність здобувачки з актуальної і складної теми. Визначені і обґрунтовані основні педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, розроблена технологія їх забезпечення разом з адаптивними матрицями взаємозв'язку професійних компетентностей з виробничими функціями майбутнього молодшого спеціаліста сфери обслуговування та критеріями і факторами оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності здобувачів збагачує

професійну педагогіку й розширює можливості для подальших наукових пошуків у напрямі теорії і методики компетентнісно орієнтованої освіти майбутніх фахових молодших бакалаврів.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Савельєвої Тетяни Анатоліївни «Педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах» за актуальністю, глибиною, рівнем узагальнення, обсягом та повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24. 07. 2013 р. (зі змінами, внесеними постановою КМУ № 656 від 30. 12. 2015р.) які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка – Савельєва Тетяна Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії
науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах Інституту
професійно-технічної освіти НАПН України

Лузан П. Г.

